

Brasilia**Ekonomisk rapport för Brasilien**

Sammanfattning

Höga råvarupriser och en ökande efterfrågan på brasilianska produkter inom bioenergi och jordbruksområdet har under de senaste åren gynnat den brasilianska ekonomin. Under den nuvarande regeringens snart sex år vid makten har dollarkursen fallit med 55 % i relation till den brasilianska realen (BRL). I april 2008 registrerades toppnoteringar på under 1,70 BRL per USD. Det som talar för en fortsatt tillväxt i landet är den politiska och makroekonomiska stabiliteten, en växande medelklass och därmed växande inhemsk efterfrågan och konsumtion, god tillgång till kapital för investeringar trots hög inhemsk låneränta samt en allt mer konkurrenskraftig inhemsk industri. Samtidigt brottas landet med en dåligt fungerande infrastruktur, en rigid arbetsmarknadslagstiftning, korruption samt byråkratiskt krångel exempelvis när det gäller att starta och lägga ner företag i landet. Effekter av subprime-krisen har visserligen kunnat noteras på den brasilianska finansmarknaden men de har ännu inte varit så stora. Detta beror framför allt på att Brasiliens exponering mot den amerikanska exportmarknaden är mindre än för några år sedan. De främsta utmaningarna framöver för den brasilianska ekonomin kommer vara att hålla inflationen i schack – utan att höja räntorna från en redan nu hög nivå, samt att upprätthålla en god handelsbalans, den starka valutan till trots.

Generell ekonomisk utveckling under 2007 och början av 2008

Brasiliens BNP steg under 2007 med 5,4 %, vilket var mer än förväntat och den högsta ökningen sedan år 2004. Under president Lulas tid vid makten har tillväxten legat på i snitt knappt 4 %. BNP per capita ökade under 2007 med 4% till 13 515 BRL, motsvarande cirka 51 300 SEK. Till skillnad från tidigare år då utrikeshandeln varit den dominerande faktorn i den brasilianska ekonomiska tillväxten, förklaras en allt större del av stigande inhemsk konsumtion och investeringar. Dessa ökade under 2007 med 6,5 % respektive 13,4 %, till stor del på grund av förenklade låneregler som förbättrade tillgången till kapital.

Den brasilianska offentliga sektorn karakteriseras fortsatt av relativt höga utgifter i förhållande till landets BNP samtidigt som landet räknas bland de sämre i Latinamerika när det gäller effektiviteten i den offentliga sektorn. Under år 2007 steg de offentliga utgifterna med drygt 7 % av BNP. Ökningen förklarades i stor utsträckning med stigande pensionsutbetalningar och en reformering av pensionssystemet är en av de prioriterade åtgärderna för att förbättra den brasilianska ekonomin. År 2007 uppgick det statliga budgetunderskottet till 2,1 %. Den blomstrande ekonomin samt flera stora nya transfereringsprogram (Fome Zero, Bolsa Familia) har lett till högre skatteintäkter och ett preliminärt budgetöverskott under de första månaderna 2008. Kommande öknings av de statliga utgifterna under året och varningar om något minskade skatteintäkter har dock lett till att ekonomer nu spår ett ökande budgetunderskott under 2008.

Under 2007 registrerades den lägsta arbetslöshetsnivån någonsin i Brasilien med ett genomsnitt på 9,3 %. Det relativt komplicerade anställningsregelverket är dock fortfarande en försvårande faktor för många växande brasilianska företag. Det är dyrt, komplicerat och ekonomiskt riskabelt att anställa. Det handlar bl.a. om detaljerade kvoteringsystem och sociala åtaganden som läggs fast i lagstiftningen. Detta är en del av förklaringen till varför endast fyra av tio brasilianare har en formell fast anställning samt till att den informella sektorn i landet är mycket stor. Förutsättningarna för att starta nya internationella företag i Brasilien har dock blivit mycket bättre under de senaste 10 åren och reglerna kring startkapital, antal lokalanställda etc. har förenklats.

Minimilönen höjdes den 1 mars 2008 till 415 BRL per månad. Höjningen motsvarar 8,53 % – en dubbleringen av höjningen föregående år. Minimilönen motsvarar nu cirka 1600 SEK, vilket är en kraftig ökning sedan 1994, då den låg på 65 BRL per månad (235 SEK). Enligt statlig statistik tjänar mer än var fjärde brasiliansk arbetstagare minimilön eller lägre.

Den goda ekonomiska utvecklingen i Brasilien under de senaste åren har gjort det möjligt för Brasilien att betala tillbaka sin skuld till IMF i förtid (i relation till tidigare upprättad återbetalningsplan). Den brasilianska statsskulden har under de senaste åren minskat i förhållande till landets BNP och uppgår i nuläget till 43 % av BNP. Detta kan dock fortfarande sägas vara relativt högt men delvis kompenseras av en relativt stor valutareserv på 195 miljarder USD. Delstaterna har stor självständighet och har i vissa fall upprättat egna låneavtal med exempelvis Världsbanken för särskilda projekt.

Ränteläget och aktiehandeln

Både den brasilianska realräntan och styrräntan är fortsatt höga. Från en nivå på 13 % under 2007, har de sänkts något och ligger i maj 2008 på 11,75 %. Enligt centralbankschefen Henrique Meirelles tyder den stabila tillväxten under de senaste åren, i kombination med att inflationen hållit sig nära centralbankens målsättning om max 4,5 % per år (inflationen uppgick år 2007 till 4,6 % enligt statliga källor), på en framgångsrik penningpolitik. Under den senaste månaden har det dock förekommit spekulationer om en höjning av räntan igen p.g.a. det ökade trycket mot inflationen.

Den brasilianska börsen *Bovespa* i São Paulo har stärkts kraftigt under de senaste åren. Under fjolåret var uppgången hela 45 % och 64 nya företag börsintroducerades. Nyemissioner inbringade i fjol 55,5 miljarder BRL, motsvarande 195 miljarder kronor. Experter menar att marknaden börjar ta form och mogna, men många brasilianare är fortfarande skeptiska mot aktiehandel efter de oroligheter och kraftiga nedgångar som präglade 90-talet. Brasilianare måste även betala skatt på reavinster och utdelningar (15 %), medan dessa är skattefria för utlänningar. Övervakningen av börsen anses generellt vara god och sköts av finansinspektionen, CVM. En rad åtgärder för att öka kontrollen och minska risken för t.ex. insideaffärer har vidtagits. Sedan 2000 används även ett kvalitetssystem kallat *Novo Mercado* med syfte att återskapa ett förtroende för börsen. En kvalitetsstämpel kan erhållas av företag som lever upp till vissa krav på information, transparens och bolagsstyrning och har hittills erhållits av 92 av 400 börsnoterade företag.

Den stora frågan nu är om den positiva utvecklingen kommer att bestå. Inledningen av innevarande år har varit något skakig, men de samlade p/e-talen på Bovespa är fortfarande avsevärt lägre än i de andra BRIC-länderna Kina och Indien och på samma nivå som i Ryssland. Råvarupriserna och den utsträckning som brasilianska banker exponerat sig för amerikanska subprime-lån kommer att vara avgörande för börsutvecklingen framöver. Det finns i dagsläget många internationella investerare med stora kapital placerade i brasilianska företag. Skulle det bli skakigt på börsen och de internationella investerarna börjar lämna, kan framgången på Bovespa undermineras.

Utvecklingen i de viktigaste sektorerna

Jordbrukssektorn var den del av den brasilianska ekonomin som växte mest under 2007, totalt med 5,3 %. Även industrisektorn växte med nära 5 %. Inom detta område var tillväxten störst inom energi- och bygg/anläggningsbranscherna som växte. Tillväxten i dessa branscher kan till viss del förklaras med de stora satsningar som nu görs inom ramen för tillväxtprogrammet PAC - *Programa de Aceleração do Crescimento*. Detta program innehåller satsningar om flera hundra miljarder BRL under perioden 2007-2010 (endast inom infrastruktur planeras investeringar på över 500 miljarder BRL), främst för att stärka landets energisektor och infrastruktur. I programmet ingår bland annat flera stora vattenkraftsprojekt i Amazonasområdet och upprustning av det brasilianska vägnätet. Programmet har haft en trög start och kritiserats i brasiliansk media som ett försök av Lula att "köpa" röster till sitt parti PT inför kommunalvalen hösten 2008. Under början av innevarande år har regeringen satsat stort på att presentera programmet som en förutsättning för att fortsätta landets positiva ekonomiska utveckling och de flesta oberoende bedömare skriver under på det skriandet behovet av investeringar i infrastruktur, hälsa och utbildning.

Även den brasilianska tillverkningsindustrin har mognat under de senaste åren och de utländska investeringarna inom detta område har ökat. Under 2007 öppnade flera brasilianska företag inom bilindustrin egna fabriker i Kina.

Handel

EU är fortsatt Brasiliens viktigaste handelspartner, följt av USA. Handelsvolymen med EU ökade med 30 % under 2007 och uppgick till 40 miljarder USD, vilket motsvarade cirka en fjärdedel av den totala utrikeshandeln. EU är också den största investeraren i Brasilien. Sveriges investeringar i Brasilien mellan 2001 till september 2005 uppgår till 0,5 % av de totala investeringarna. Brasilien har under de senaste åren i ökad utsträckning vänt sig till icketraditionella marknader i Kina, Östeuropa, Afrika och Mellanöstern. Man har även sökt öka handeln med andra Latinamerikanska länder, främst genom medlemskapet i Mercosul. Brasiliens viktigaste importnationer år 2006 var USA, Tyskland och Kina, varav importen från Kina var den som växte mest under detta år. Antalet brasilianska exportföretag har ökat med omkring 20 % sedan år 2000 och landets utrikeshandel har förutsättningar att expandera ytterligare under kommande år, både inom jordbruks-, energi- och industriområdet. Regeringen bedriver en exportinriktad politik framförallt pådriven av den mycket starka inhemska jordbruksindustrin/ jordbruksproducenterna och ser bland annat mycket positivt på det

diskuterade handelsavtalet mellan EU och Mercosul. Företrädare för den brasilianska industrin ligger nu på regeringen för att avsluta de pågående internationella handelsförhandlingarna och utrikesminister Celso Amorim menade även, enligt brasiliansk media i början av april, att man under andra halvan av innevarande år kommer att öka takten i arbetet med att föra i hamn ett samarbets- och handelsavtal mellan EU-Mercosur. Högst prioriterat är emellertid ett avancemang i WTO-förhandlingarna och ett avslutande av Doha-rundan. President Lula är dock fortsatt skeptisk till ett brasilianskt medlemskap i frihandelsorganisationen ALCA.

Brasiliens handelspolitik är tudelad – man ser behovet och det brasilianska nationella intresset av frihandel inom jordbrukssektorn och andra områden där den brasilianska exportindustrin är stark eller kan förväntas växa. Samtidigt kan linjen inom andra sektorer som skulle kunna beskrivas som ekonomisk nationalism, där produktion i Brasilien prioriteras framför frihandel. Handeln försvåras av ett icketransparent tull- och avgiftssystem. Tullavgifterna för färdiga varor är fortsatt högre än för råmaterial / halvfabrikat och skyddstullar för utsatt inhemsk industri som textil-, läder- och skoindustri har höjts under senare år. I praktiken kvarstår därför många sätt att skydda den inhemska produktionsindustrin från konkurrens utifrån, trots den relativa liberaliseringsprocess som pågått sedan början av 1990-talet.

Handelsbalans

Exportens andel av BNP har sjunkit något sedan toppnoteringarna år 2004 (då de uppgick till nära 15 %) och uppgick 2007 till 12,5 %. Trots att exporten slog alla tidigare rekord och växte med 17 % under år föregående år, steg importen under samma tid med hela 32 %. Efter att ha vuxit kontinuerligt under de senaste tio åren, minskade därför tillväxten i handelsöverskottet något under 2007 och resulterade i ett överskott på drygt 40 miljarder USD, jämfört med 46,5 miljarder USD året innan. Tendensen att importen ökar mer än exporten tycks hålla i sig och under det första kvartalet 2008 har den brasilianska importen stigit med 55 % medan exporten stigit med endast 10 % i relation till samma period år 2007. Från det brasilianska ministeriet för utrikeshandel förklarar man detta med tillfälliga exportminskningar av järn, soja och olja och man förväntar sig därför att exporten ska återhämta sig under kommande månader. Hur den brasilianska valutan utvecklas gentemot dollarn kommer att påverka handelsbalansen under innevarande år.

Ökad självförsörjning på olja och gas

Brasilien har tidigare varit beroende av import av olja och gas från främst Venezuela och Bolivia. Under hösten 2007 offentliggjorde oljebolaget Petrobras att man funnit stora fyndigheter av naturgas och olja utanför den brasilianska kusten i närheten av Rio de Janeiro. Fyndet var det största i världen sedan år 2000. Uppskattningsvis rör det sig om mellan 5 till 8 miljarder fat olja, vilket innebär ca 40 % av alla sedan tidigare kända oljekällor i landet tillsammans. Dessutom hittades ännu okända mängder naturgas. Petrobras menar att denna nya källa kan komma att göra Brasilien helt självförsörjande på olja i framtiden. Samtidigt kommer det att bli kostsamt att borra upp oljan och gasen som ligger på ett djup av mellan 5 till 7 km under både vatten, sand och salt. Samtidigt är energiproduktionen i Brasilien till största del vattenkraft (ca 85%) och det finns planer på att bygga ut produktionskapaciteten ytterligare på detta område.

Investeringar och skatteläget

Den brasilianska investeringskvoten steg från 16,5 till 17,6% under 2006, men är fortsatt låg. För att upprätthålla nuvarande ekonomiska tillväxt på över 5% utan att pressa upp inflationen, skulle landet dock behöva en investeringskvot på omkring 25% av BNP enligt *Economist Intelligence Unit* (EIU). För att behålla den ekonomiska tillväxten och attrahera fler utländska investerare är en reformering av skattesystemet väsentligt, att man tillåter en ökad flexibilitet på arbetsmarknaden samt genomför reformer inom pensionssystemet och domstolsväsendet. I slutet av februari 2008 presenterade den brasilianska regeringen ett förslag till skattereform i kongressen. Förslaget innebär bland annat en federal moms (VAT) som skulle ersätta fyra mervärdesskatter som används idag samt ensa nivån mellan delstaterna för att undvika skattekrig mellan dem. En ny utformning av försäljningsskatten (ICMS) föreslås också. Förslaget innehåller även skatteåterbäring för att stimulera investeringar, samt att vissa livsmedel som anses vara basvaror undantas från skatter. Vidare förväntas regeringen föreslå sänkta inkomstskatter för landets medelklass samt en sänkt socialförsäkringsskatt på löner, från dagens 20 till 14%.

Statens skatteinkomster har under de senaste åren ökat bland annat genom hårdare betalningskontroll och införandet av en temporär skatt på finansiella transaktioner på 0,038 % (CPMF). Avgiften syftade till att tillföra hälsoområdet mer resurser men under dess levnadstid har medel från skatten även

använts inom en rad andra sektorer. Denna skatt avvecklades vid årsskiftet 2007/08 efter ett kraftigt och oväntat bakslag för regeringen i kongressen. Avskaffandet beräknas innebära ett skattebortfall på ca 40 miljarder BRL per år (ca 140 miljarder kronor). I mitten av mars 2008 meddelade emellertid finansministeriet att man kommer att skapa en ny skatt *Imposto sobre Operações Financeiras* (IOF) på 1,5% av finansiella transaktioner för utländska investeringar till fasta kurser, främst i form av värdepapper utställda av den brasilianska regeringen.

De föreslagna skattereformerna skulle nå en bra bit på väg mot ett mer stabilt och förutsägbart skattesystem på lika villkor i hela landet. Den stora frågan är dock om det är möjligt att få kongressens stöd för en så genomgripande reform under ett valår.